

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در بازار مجلات علمی نامعتبر^۱

مجتبی قاسمی^۲
محمد روشن^۳
مریم محمدی^۴

چکیده

چاپ مقالات علمی-پژوهشی از چنان اهمیتی نزد سیاست‌گذاران آموزش عالی در ایران برخوردار است که در آئین نامه ارتقاء اعضای هیئت‌علمی برای این فعالیت سقف امتیاز در نظر گرفته نشده است. عدم قیمت‌گذاری (امتیاز گذاری) مناسب با مقالات چاپ شده در مجلات معتبر بین‌المللی و تأکید ضمنی فراوان بر چاپ مقالات در مجلات بین‌المللی در کنار عدم مکانیسم مناسب معرفی، شناخت و نظارت بر آن‌ها، بازار مجلات بین‌المللی جعلی، کم اعتبار و بدون اعتبار را در محاذگاهی ایران گرم کرده است. در این مقاله با استناد به آرشیو مجلات علمی غیر معتبر و کم اعتبار نشان داده شد که پژوهشگران ایرانی سهم قابل توجهی در این بازار دارند. پیمایش مقالات چاپ شده در ۱۰ مجله غیر معتبر طی دهه اخیر حاکی از آن است که پژوهشگران ایرانی به دلیل ساختار انگیزشی ناشی از فرآیند ارتقاء، مشارکتی فعال در این مجلات داشته‌اند و حتی حاضر بوده‌اند برای چاپ مقاله در این مجلات بی‌اعتبار هزینه‌ای نیز پردازنند. به طور متوسط از هر ۳ مقاله منتشرشده در این مجلات نامعتبر، یکی توسط پژوهشگران ایرانی چاپ شده است و طی دهه اخیر تنها همین ۱۰ مجله حدود ۳ میلیون دلار ارز از کشور خارج کرده‌اند. این امر یکی از نتایج ناخواسته فرآیند ارتقاء در ایران است که

^۱. مقاله حاضر برگرفته از پژوهشی آزاد است که در سال ۱۳۹۷ انجام گرفته است.

^۲. استادیار گروه حقوق و اقتصاد، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، مسئول مکاتبه، پست الکترونیک:

Mojtaba_ghasemi@sbu.ac.ir

^۳. دانشیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، پست الکترونیک:

Drroshan۲۰۰۲@gmail.com

^۴. کارشناسی ارشد روانشناسی خانواده‌درمانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران،

پست الکترونیک: Marryam_mohammady@yahoo.com

به صورت مشارکت فعال پژوهشگران ایرانی در مجلات نامعتبر و خروج ارز از کشور به متابه ظهور رسیده است. به نظر می‌رسد اصلاح فرآیند ارتقاء در دانشگاه‌های کشور بیش از هر زمان دیگری اجتناب‌ناپذیر است.

واژگان کلیدی: ارتقاء علمی، مجله نامعتبر، پژوهشگران ایرانی

مقدمه و بیان مسئله

در فرآیند ارتقاء مرتبه علمی اعضای هیئت‌علمی در دانشگاه‌های ایران، یکی از فعالیت‌هایی که بسیار بر آن تأکید شده است چاپ مقالات علمی-پژوهشی در مجلات معترض داخلی و خارجی است. برای سیاست‌گذار آموزش عالی در ایران، این فعالیت اعضای هیئت‌علمی آنچنان از اهمیت برخوردار بوده است که حتی سقف امتیاز برای مقالاتی که آن‌ها چاپ می‌کنند در نظر گرفته نشده است تا انگیزه کافی برای تخصیص زمان و انرژی برای این فعالیت فراهم گردد. هرچند درین‌دستهای مختلف ماده ۳ آخرین آئین‌نامه ارتقاء مصوب سال ۱۳۹۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی سعی شده تا چاپ مقالات بین‌المللی و یا همکاری مشترک با اعضای هیئت‌علمی خارج از کشور تشویق شود، اما به طور مشخص هیچ بندی یا تبصره‌ای که چاپ مقالات بین‌المللی معترض و یا همکاری‌های مورداشارة در بالا را الزامی کند وجود ندارد. این رویه در آئین‌نامه‌های پیشین نیز تا حد زیادی به همین صورت بوده است. تنها دریکی از بندهای ماده ۳ آئین‌نامه مصوب سال ۱۳۹۴ توسط وزارت علوم چاپ حداقل یک مقاله در مجلات معترض بین‌المللی برای هر دوره ارتقاء الزامی شده بود که بعداً کل این آئین‌نامه توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی بلاثر و آئین‌نامه کنونی در این زمینه جایگزین آن شد.

با وجود نبود الزام قانونی در آئین‌نامه ارتقاء برای چاپ مقاله در نشریه‌های معترض بین‌المللی، رویه ضمنی برای ارتقاء مرتبه علمی منوط به چاپ مقالاتی در این نشریات بوده است. از این‌رو، اعضای هیئت‌علمی با شناخت این قواعد ضمنی همواره سعی کرده‌اند تا بخشی از زمان و انرژی خود را صرف چاپ مقالات در نشریات خارجی کنند. علاوه بر این، دانشگاه‌هایی نیز وجود دارند (از جمله دانشگاه آزاد اسلامی) که در آئین‌نامه‌های داخلی خود دفاع دانشجویان دوره دکتری از رساله خود یا بخشی از نمره اکتسابی در ارزیابی پایان‌نامه را منوط به اخذ پذیرش و یا چاپ مقالات در مجلات خارجی کرده‌اند که در محاوره از آن به عنوان مقاله ISI نیز یاد می‌شود. وجود چنین الزامی بدون در نظر گرفتن ساختار نظارتی و شناخت و معرفی مجلات معترض منجر به ایجاد بازار مجلات خارجی جعلی و کم اعتبار در محافل دانشگاهی ایران شده است. به جرئت می‌توان گفت ایران از معدود کشورهایی است که در آن از طرق مختلف (از جمله ایمیل، بروشور، آنلاین و ...) تبلیغ چاپ

مقالاتی تحت عنوان ISI صورت می‌گیرد.^۶ البته مسئله نظارت و معرفی نشریات سفید و سیاه از سوی مراجع ذیصلاح (وزارت علوم و دانشگاه‌ها) در سال‌های اخیر بهبود چشمگیری یافته است.

کاوش در آئین‌نامه ارتقای اعضای هیئت‌علمی حاکمی از آن است که سیاست‌گذار آموزش عالی با توجه به زمان و تخصص لازم برای چاپ مقاله در مجلات معترض بین‌المللی، در ارزش‌گذاری نسیی چاپ این مقالات عملاً ناکام مانده و ساختار انگیزشی موجود اعضای هیئت‌علمی را به سمت تخصیص منابع خود برای چاپ مقاله در نشریات فارسی‌زبان سوق داده است. معدود مقالات چاپ شده در مجلات معترض بین‌المللی نیز خروجی رویه‌های ضمنی حاکم بر فرآیند ارتقاء بوده است. همان‌طور که در بالا نیز اشاره شد به دلیل عدم شناخت کافی از مجلات بین‌المللی به دلیل کثافت آن‌ها، بیشتر مقالات چاپ شده بین‌المللی در رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی نیز در مجلات جعلی، کم اعتبار و یا در بهترین حالت مجلات معترض با ضریب تأثیر^۷ پایین بوده است. علاوه بر آن، آئین‌نامه‌های مربوط به تنظیم‌گری دوره دکتری که الزاماتی در آن‌ها برای چاپ مقاله در نشریات بین‌المللی پیش‌بینی شده است نیز بر گرم کردن بازار نشریات کم اعتبار و جعلی مؤثر بوده است. بهویژه با ورود شاغلین به دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌های کشور که به معنای بالا بودن هزینه فرستاد آن‌ها برای پژوهش و نگارش مقاله است و البته با توجه به تمکن مالی آن‌ها، این بازار بیش از پیش رونق گرفته است.

فارغ از ساختار انگیزشی^۸ مؤثر بر ایجاد بازار مجلات کم اعتبار و جعلی در ایران، واکاوی اندازه این بازار و حجم مبادلات صورت گرفته در آن خود موضوعی مهم به نظر می‌رسد که در کانون توجه این مقاله نیز قرار دارد. اهمیت این موضوع آنچهایی بیشتر می‌شود که افرادی با اتکا بر همین مقالات چاپ شده در نشریات جعلی و کم اعتبار به اصطلاح بین‌المللی یا در دوره دکتری فارغ‌التحصیل شده‌اند، یا در دانشگاه به عنوان دانشجوی دکتر یا عضو هیئت‌علمی جذب شده‌اند و یا از گردنۀ ارتقاء علمی به سلامت عبور کرده‌اند. هر چند پرداختن به ماهیت

^۶. خدمات ارائه شده برای چاپ مقالات به اصطلاح ISI در این مؤسسات دامنه‌ای از گزینه‌ها از جمله چاپ کامل مقاله تا قرار دادن نام افراد در میان نویسنده‌گان یک مقاله در حال چاپ را در بر می‌گیرد. در تماسی که یکی از نگارنده‌گان این مقاله با این مؤسسات داشته است، قرار گرفتن در ردیف سوم نویسنده‌گان یک مقاله دارای ۵ نویسنده در یک مجله میان‌رشته‌ای فنی با ضریب تأثیر ۳.۸ (به فرض صحت ادعای مؤسسه مربوطه) هزینه‌ای بالغ بر ۴.۵ میلیون تومان در بر خواهد داشت. شایان ذکر است با توجه به پیچیدگی‌های بیشتر چاپ مقاله در مجلات معترض بین‌المللی در حوزه علوم انسانی و اجتماعی، اغلب مؤسساتی که با آن‌ها تماس برقرار شد امکان ارائه چنین خدماتی در حوزه علوم انسانی و اجتماعی را نداشتند. نکته‌ای که به طور ضمنی مؤید آن است که کنار هم قرار دادن رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی و سایر رشته‌های دانشگاهی در یک آئین‌نامه ارتقاء خطای راهبردی است.

⁷. Impact factor
⁸. Incentive Structure

حقوقی چاپ مقالات در این مجلات و عطف به ما سبق بودن و یا نبودن فهرست‌های سیاه اعلامی توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موضوعی مهم و درخور واکاوی و پژوهش بیشتر است، اما در مقال این پژوهش نمی‌گنجد. در این مقاله صرفاً به دنبال آن هستیم تا تصویری کلی از سهم پژوهشگران ایرانی در رونق مجلات جعلی و کم اعتبار بین‌المللی به مخاطبان ارائه دهیم تا برآورده از اندازه این بازار و گردش مالی آن به دست آید.

روش‌شناسی پژوهش

همان‌طور که اشاره شد، در این پژوهش بر آنیم تا سهم پژوهشگران ایرانی را در چرخه حیات^۸ منتخبی از مجلات علمی نامعتبر و جعلی تصویر کنیم. همان‌طور که در ادامه خواهیم دید، این مجلات دارای چرخه حیاتی هستند که مرگ آنها با رفتن نامشان در لیست سیاه وزارت علوم یا لیست مستقل برخی از دانشگاه‌ها رقم می‌خورد. این مجلات معمولاً در ابتدا توسط معدودی از پژوهشگران ایرانی کشف و پس از آن با استقبال سایر پژوهشگران ایرانی دیگر روپرتو می‌شود به‌طوری‌که میزان چاپ مقالات در آنها پس از کشف توسط ایرانیان با افزایشی معنادار همراه می‌شود. سرعت انتشار اطلاعات در مورد وجود این مجلات و نحوه چاپ مقاله در آنها نیز در نوع خود جالب است. بخشی از این سرعت بالای شهرت مرهون مؤسسه‌ای است که در ایران آشکارا به

تبليغ چاپ مقاله به زبان انگلیسی و یا به‌اصطلاح ISI اقدام می‌کنند.

روش به کار گرفته در این پژوهش بررسی چرخه حیات این مجلات با استناد به آرشیو مقالات چاپ شده در آنها است. خوشبختانه با در دسترس بودن مشخصات نویسنده‌گان و دانشگاه آنها، احراز ملیت آنها چندان دشوار نیست. البته علیرغم در دسترس بودن ریز اطلاعات مربوط به دانشگاه‌های ایرانی، نام آنها در این پژوهش انعکاس نیافته و صرفاً به ارائه یک تصویر کلی از پژوهشگران در دانشگاه‌های ایرانی بستنده شده است. کاوشی در آرشیو مقالات چاپ شده در مجلات بدون اعتبار حاکی از وجود ویژگی‌هایی مشابه در تمام آنهاست که در ادامه به برخی از مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

۱. نزدیکی عنوان مجله به عنوانین مجلات معتبر: در موارد بسیاری مجلات جعلی و کم اعتبار برای گمراهن ذهن مخاطبین خود، عنوان مجله را به‌گونه‌ای انتخاب می‌کنند که به عنوانین مجلات معتبر و قدیمی در آن حوزه بسیار نزدیک بوده و ممکن است حتی مخاطبین را در تشخیص مجله باشتابه بیندازد. این استراتژی نام‌گذاری در ترکیب با داشت کم در تشخیص مجلات معتبر در محافل علمی ایران منجر به گمراهی و اغفال پژوهشگران ایرانی شده است.

⁸. Life cycle

۲. نبود نسخه چاپی و بستنده کردن به چاپ آنلاین مقالات: عمدت این مجلات فاقد نسخه چاپی^۹ هستند و فقط به صورت آنلاین چاپ می‌شوند. البته مجلات معتبری نیز وجود دارند که فقط به صورت آنلاین چاپ می‌شوند و این امر به منزله نامعتبر بودن این ژورنال‌ها نیست؛ اما نکته جالب آن است که با توجه به این که می‌توان مجلات بی‌اعتبار را نوعی بنگاه انتفاعی در نظر گرفت که هدف اصلی آن‌ها بیشینه‌سازی سود است، هزینه‌های چاپ نسخ فیزیکی در راستای حداکثر کردن سود حذف شده است نه انگیزه‌های دیگری همچون دوستداری محیط‌زیست. ضمن آنکه در بسیاری از موارد ارسال نسخ فیزیکی برای نویسنده‌گان با دریافت وجه امکان‌پذیر است.

۳. چاپ تعداد زیادی مقاله با تواتر بالا (عمدتاً ماهانه): در برخی از این مجلات ماهانه تا ۱۲۰ مقاله به چاپ می‌رسد که به معنای چاپ سالانه حدود ۱۴۰۰ مقاله در این مجلات است. شایان ذکر است مجلات معتبر علمی که عمدتاً به صورت فصلی^{۱۰} چاپ می‌شوند در طول یک سال حداقل ۳۰ مقاله چاپ می‌کنند.

۴. سرعت بسیار بالای داوری و چاپ مقالات: در برخی موارد که تاریخ‌های دریافت و پذیرش موجود است، بازه زمانی دریافت تا پذیرش و چاپ مقاله حتی کمتر از یک هفته نیز بوده است. در مجلات علمی معتبر، این بازه زمانی به طور متوسط حداقل بیش از ۶ ماه است.

۵. چاپ مقالات در زمینه‌های مختلف: نگاهی به عنوانین مقالات چاپ شده در مجلات جعلی و کم اعتبار مؤید آن است که آن‌ها از نظر موضوعی طیف وسیعی از موضوعات در رشته‌های مختلف را در بر می‌گیرند که از نظر ماهوی بسیار با یکدیگر متفاوت هستند. البته این مقالات حول یک ویژگی مشترک در این مجلات گرد هم می‌آیند که همان کسب سود توسط ناشرین این مجلات است. همین ویژگی کافی است تا دامنه موضوعی مجله تا حد ممکن گسترش یابد. پدیده‌ای که در این نشریات امری معمول است. دقت در عنوان این مقالات نیز گواه آن است که آوردن کلماتی نظیر علوم کاربردی، پایه‌ای و موارد مشابه باهدف توجیه گستردگی دامنه موضوعات این مقاله به صورت هدفمند و هوشمندانه توسط ناشرین آن‌ها صورت گرفته است.

۶. چاپ بیش از یک مقاله توسط یک نویسنده در یک شماره: واکاوی شماره‌های مجلات معتبر بین‌المللی حاکی از آن است که بسیار بعید است که در یک شماره از نویسنده‌ای بیش از یک مقاله به چاپ برسد؛ اما کاوش صورت گرفته در نشریات کم اعتبار و نامعتبر حاکی از آن است گاهی در شماره‌ای از این نشریات از یک نویسنده حتی تا ۸ مقاله نیز به چاپ رسیده است. در بخش بعدی هنگام بررسی چرخه حیات مجلات نامعتبر به مواردی این‌چنینی نیز اشاره خواهد شد.

^۹. Hardcopy
^{۱۰}. Quarterly

۷. ارسال رایگان مقالات برای داوری به همراه پرداخت اجباری هزینه چاپ: در مجلات علمی معتبر گاهی معمول است که برای بررسی مقاله از نویسندهای هزینه‌ای تحت عنوان "هزینه ارسال"^{۱۱} دریافت می‌شود. در مورد "هزینه چاپ"^{۱۲} تنها در صورت انتخاب گرینه "دسترسی آزاد"^{۱۳} توسط خود نویسنده مقاله است که هزینه‌ای قابل توجه باید به مجله موردنظر پرداخت شود^{۱۴}. انتخاب این گزینه نیز کاملاً اختیاری است. انگیزه نویسنده برای انتخاب این گزینه دادن دسترسی دانلود رایگان به تمام مخاطبین مجله (اعم از کسانی که عضویت دارند و یا عضویت ندارند) است تا احتمالاً با مطالعه بیشتر مقاله، ارجاعات علمی به وی افزایش یابد. در مورد مجلات نامعتبر روال کاملاً معکوس است. به این ترتیب که ارسال مقاله رایگان است اما چاپ آن مستلزم پرداخت اجباری هزینه‌ای تحت عنوان "هزینه چاپ" برای تمام کسانی است که مقالات آن‌ها برای چاپ پذیرفته شده است. این هزینه نسبت به آنچه مجلات معتبر برای دسترسی آزاد از نویسندهای داوطلب دریافت می‌کنند معمولاً به طور معناداری کمتر است اما برای تمام نویسندهای انتخاب آن اجباری است. درواقع انگیزه اصلی گردانندهای مجلات نامعتبر کسب همین درآمد حاصل از گرفتن هزینه چاپ از تمام نویسندهای انتخاب شده است. در بخش بعدی برآوردهایی نیز از گردش مالی این مجلات ارائه خواهد شد.

۸. امحاء آرشیو مقالات و سایت مجله: مجلات معتبر بین‌المللی دارای آرشیوی طبقه‌بندی‌شده با قابلیت جستجوی ساده و پیشرفته هستند. آرشیوی که به آن می‌باند و بخشی از هویت جدایی‌ناپذیر این مجلات است. حال آنکه معمولاً مجلات نامعتبر بلافضله با رسیدن به نقطه مرگ قطعی خود آرشیو مقالات و سایت مجله خود را امحاء می‌کنند. این امر باعث می‌شود تا نتوان روند تاریخی چاپ مقالات و برآورد گردش مالی آن‌ها را انجام داد.

چرخه حیات مجلات نامعتبر: تولد، بلوغ و مرگ

در این بخش با مستندسازی چرخه حیات منتخبی از نشریات بدون اعتبار و کم اعتبار، به بررسی نقش پژوهشگران ایرانی در این چرخه و برآورده از گردش مالی آن‌ها خواهیم پرداخت. انتخاب مجلات نیز با توجه به دسترسی به آرشیو آن‌ها و امکان بررسی آن صورت گرفته است. مجلات انتخاب شده تمام ویژگی‌های مورداشاره در بخش قبلی را دارا بوده و در مقاطع زمانی مختلف در لیست سیاه وزارت علوم یا دانشگاه آزاد قرار گرفته‌اند. با توجه به مشارکت گسترده پژوهشگران ایرانی در چاپ مقالات در این مجلات (که در ادامه

۱۱. Submission Fee

۱۲. Publication Fee

۱۳. Open Access

^{۱۴}: این هزینه در برخی موارد تا ۳۰۰۰ دلار نیز می‌رسد.

شرح آماری آن خواهد آمد، این مقاطع زمانی از این نظر حائز اهمیت هستند که به منزله تیر خلاصی بر پیکر این مجلات تلقی می شوند. نکته‌ای که در سطور پیش رو و با استفاده از آرشیو همین مجلات مستند خواهد شد.

مجله استرالیایی علوم پایه و کاربردی^{۱۵}

این مجله در سال ۲۰۰۷ راهاندازی شده است که خود را مجله‌ای چند رشته‌ای^{۱۶} تعریف کرده و طیف وسیع و قابل توجهی از رشته‌های دانشگاهی را در بر می‌گیرد. شکل‌های مختلفی از پژوهش‌ها از جمله مقالات پژوهشی، مروری، مرور کتاب، مطالعه موردنی و ... قابل پذیرش و چاپ در این مجله هستند که به صورت ماهانه چاپ می‌شوند. مجله در هیچ‌یک از نمایه‌های بین‌المللی معتبر از جمله تامسون رویترز و اسکوپوس نمایه نشده است و در سایت خود نیز صرفاً با ارجاعات صورت گرفته و ضریب برآورده از گوگل پژوهشگر^{۱۷} تبلیغ زیادی کرده است. طبق مطالب مندرج در سایت این مجله، هزینه ارسال، چاپ و ویراستاری زبان انگلیسی که ظاهراً اجباری است درمجموع برای دانشجویان ایرانی بین ۳۱۵-۲۸۵ و برای غیر دانشجویان ۳۳۰-۳۰۰ دلار آمریکا است. درخواست نسخه فیزیکی مقاله نیز ۱۰۰ دلار به این مبلغ اضافه خواهد کرد.^{۱۸} برآوردهای مالی صورت گرفته که در ادامه خواهند آمد با فرض عدم درخواست نسخه فیزیکی و با متوسط هزینه ۳۰۰ دلار برآورد خواهد شد.

در ابتدا تعداد مقالات چاپ شده در این مجله در سال‌های مختلف نشان داده خواهد شد. شکل ۱ روند تعداد مقالات چاپ شده در این مجله را از سال ۲۰۰۸ تا سال ۲۰۱۸ نشان می‌دهد. اولین نکته جالب نوسانات موجود در تعداد مقالات چاپ شده در این مجله است که خود حاکی از رویکرد سودمحوری در سیاست چاپ مقاله در این مجله دارد. درواقع به نظر می‌رسد آنچه تعداد مقالات چاپ شده در این مجله را رقم می‌زند حداقل کردن سود باشد نه ویژگی منحصر به فرد یک پژوهش و صلاحیت چاپ آن در مجله. درواقع این تعداد مقالات ارسالی به مجله است که میزان چاپ را تعیین می‌کند نه یک سیاست داوری مشخص برای مقالات ارسالی. ازاین‌رو در سال ۲۰۱۱ حدود ۲۰۰۰ مقاله در این مجله چاپ شده است، حال آنکه در سال بعدی این میزان به یک‌سوم کاهش یافته است. نکته جالب دیگر سهم پژوهشگران ایرانی در تعداد مقالات چاپ شده در این مجله است که به طور مشخص در شکل ۲ نشان داده شده است.

۱۵. Australian Journal of Basic and Applied Sciences (AJBAS)

۱۶. Multidisciplinary

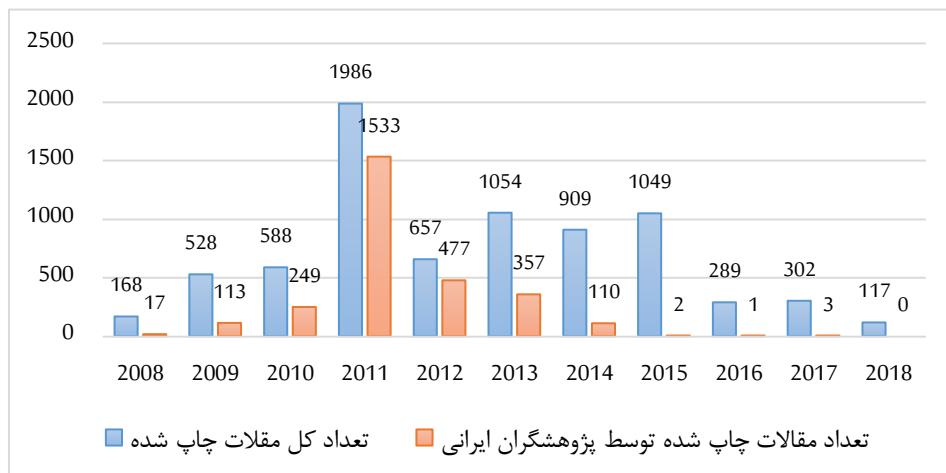
۱۷. Google Scholar

۱۸. <http://www.ajbasweb.com/Author-guidelines.html>

همان‌طور که در شکل ۲ پیداست از سال ۲۰۰۹ تا سال ۲۰۱۴ پژوهشگران ایرانی سهم بسزایی در مقالات چاپ شده در این مجله داشته‌اند. به‌ویژه در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ بیش از ۷۰ درصد مقالات چاپ شده در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی چاپ شده است که بالغ بر ۲۰۰۰ مقاله است. درمجموع پژوهشگران ایرانی حدود ۳۰۰۰ مقاله در این مجله چاپ کرده‌اند. در برخی از شماره‌های این مجله گاهی از یک نویسنده ایرانی ۸ مقاله به چاپ رسیده است که امری بسیار غیرمعمول است. جالب آنکه پس از قرار گرفتن نام این مجله در لیست سیاه وزارت علوم، این سهم تقریباً به صفر می‌رسد. پس از آن نیز تعداد کل مقالات چاپ شده در این مجله با کاهشی معنادار به حدود کمتر از ۳۰۰ مقاله در سال می‌رسد که با سال‌های اوج آن‌که حدود ۲۰۰۰ مقاله چاپ می‌کرد فاصله‌ای معنادار دارد.

درنهایت شکل ۳ ارز خارج شده از کشور را درنتیجه چاپ مقاله در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی را طی سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ نشان می‌دهد. همان‌طور که اشاره شد به‌طور متوسط چاپ هر مقاله طبق مستندات موجود در سایت مجله با فرض عدم درخواست نسخه فیزیکی به‌طور متوسط ۳۰۰ دلار برای نویسنده‌گان هزینه داشته است. با توجه به نوسانات قابل توجه نرخ ارز طی دوره مذکور، جهت سادگی این ارقام صرفاً به دلار گزارش شده‌اند. همان‌طور که از شکل پیداست طی دوره مذکور نزدیک به ۸۵۰ هزار دلار ارز به‌واسطه چاپ مقاله در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی از کشور خارج شده است که رقمی قابل توجه است. نکته مهم آن است که این هزینه هیچ منفعت و بازگشتی برای جامعه علمی کشور نداشته است و می‌توان آن را صرفاً اتلاف منابع دانست.

شکل ۱: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در AJBAS طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸

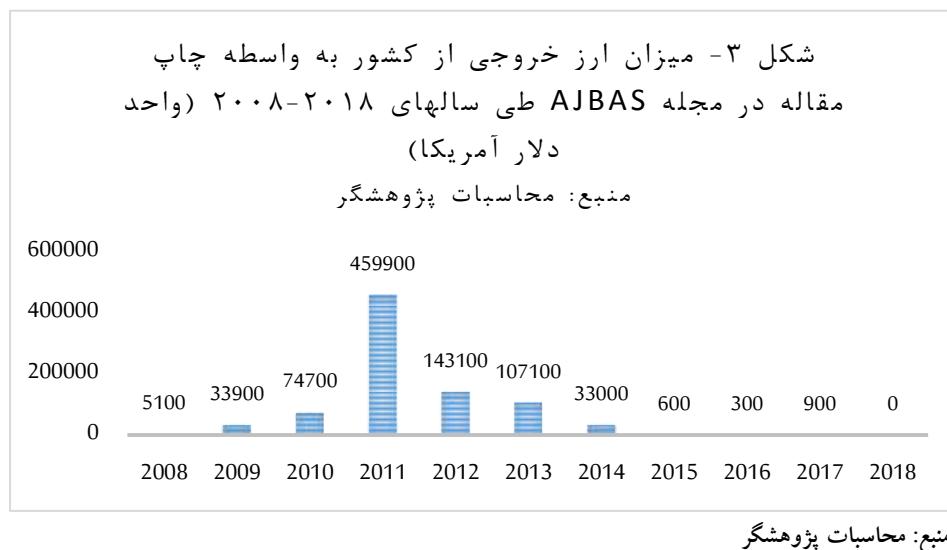

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../۳۳

شکل ۲: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در AJBAS طی سالهای ۲۰۱۸-۲۰۰۸ (واحد درصد) این مجله در اواسط سال ۲۰۱۴ وارد لیست سیاه وزارت (عنف) شده است.

شکل ۳: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله AJBAS طی سالهای ۲۰۱۸-۲۰۰۸ (واحد دلار آمریکا)

۱۹ مجله سیاست و حقوق

این مجله از سال ۲۰۰۸ آغاز به کارکرده و توسط مرکز کانادایی علوم و آموزش^{۲۰} منتشر می‌شود. در زمینه^۰ حقوق و سیاست فصلنامه معتبری وجود دارد تحت عنوان "مجله حقوق و سیاست"^{۲۱} که از سال ۱۹۸۳ در دانشکده حقوق دانشگاه ویرجینیا در آمریکا منتشر می‌شود.^{۲۲} همان‌طور که در بخش‌های پیشین نیز اشاره شد یکی از ترفندهای مجلات کم اعتبار استفاده از عناوینی است که ممکن است ذهن مخاطبین را گمراه کند. به نظر می‌رسد در مورد این مجله نیز این امر مصدق دارد. ویژگی دیگر این مجله آن است که اگرچه هزینه‌ای برای ارسال مقاله وجود ندارد اما هرینه چاپ که به صورت اجباری از تمام نویسندها دریافت می‌شود ۴۰۰ دلار است. درخواست نسخه فیزیکی نیز خود مستلزم صرف هزینه است. نکته جالب‌تر آنکه اگرچه در توضیحات این مجله آمده است که تواتر چاپ به صورت فصلی است اما با توجه به دغدغه کسب سود و جهت جلوگیری از افزایش تعداد مقالات در یک شماره در سال ۲۰۱۶ به جای چهار شماره (فصلنامه) این مجله ۱۰ شماره منتشر کرده است. در این بخش با فرض آنکه هیچ‌یک از نویسندها ایرانی مقالات پذیرفته شده درخواست نسخه فیزیکی نداشته‌اند و تنها با لحاظ هزینه چاپ ۴۰۰ دلاری به برآورد ارز خارج شده توسط این مجله از کشور می‌پردازیم.

شکل‌های ۴ و ۵ به ترتیب تعداد کل مقالات چاپ شده در این مجله و سهم پژوهشگران ایرانی از این مقالات چاپ شده را طی سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۱۸ نشان می‌دهند. شکل ۶ نیز هزینه ارزی پژوهشگران ایرانی برای چاپ مقاله در این مجله را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود در سال ۲۰۱۶ بیش از ۸۰ درصد مقالات چاپ شده در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی صورت گرفته است. این میزان در سال ۲۰۱۷ نیز بسیار قابل توجه است. تمام مقالات چاپ شده در شماره ۵ این مجله در سال ۲۰۱۶ و شماره ۱ آن در سال ۲۰۱۷ توسط پژوهشگران ایرانی صورت گرفته است. طی دوره مذکور به‌واسطه چاپ مقاله در این مجله حدود ۱۲۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است که عده آن تنها در دو سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ صورت گرفته است.

۱۹. Journal of Politics and Law

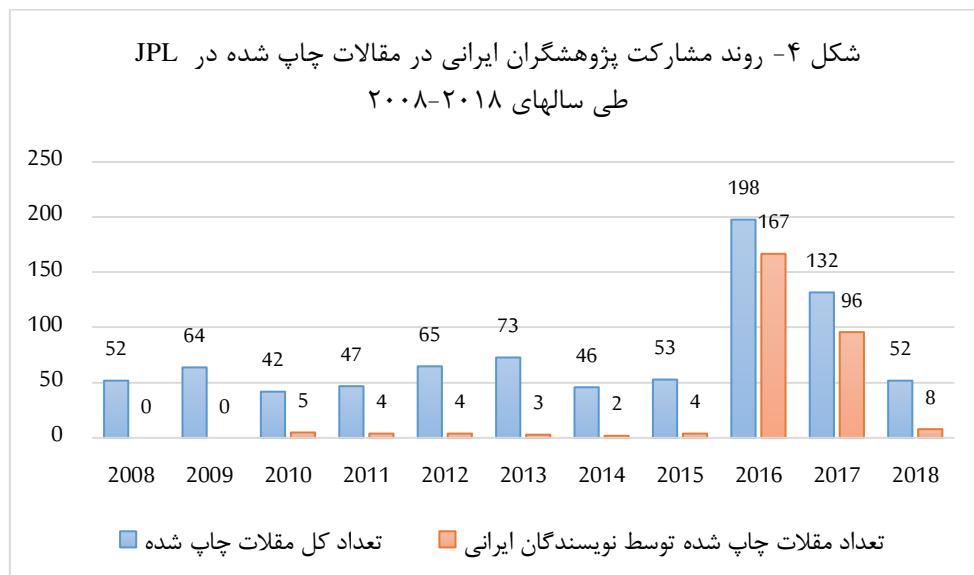
۲۰. Canadian Center of Science and Education

۲۱. Journal of Law and Politics

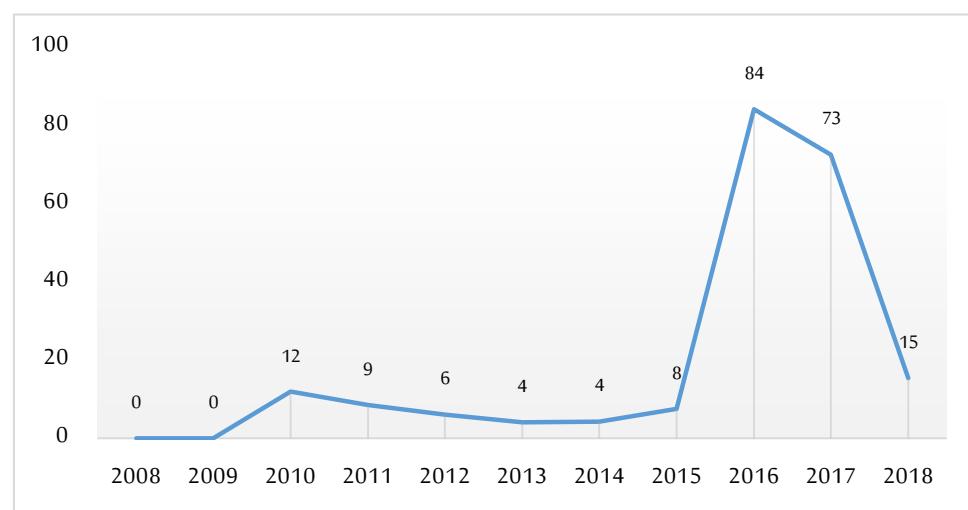
۲۲. <http://www.lawandpolitics.org/>

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../۳۵

شکل ۴: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در JPL طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸

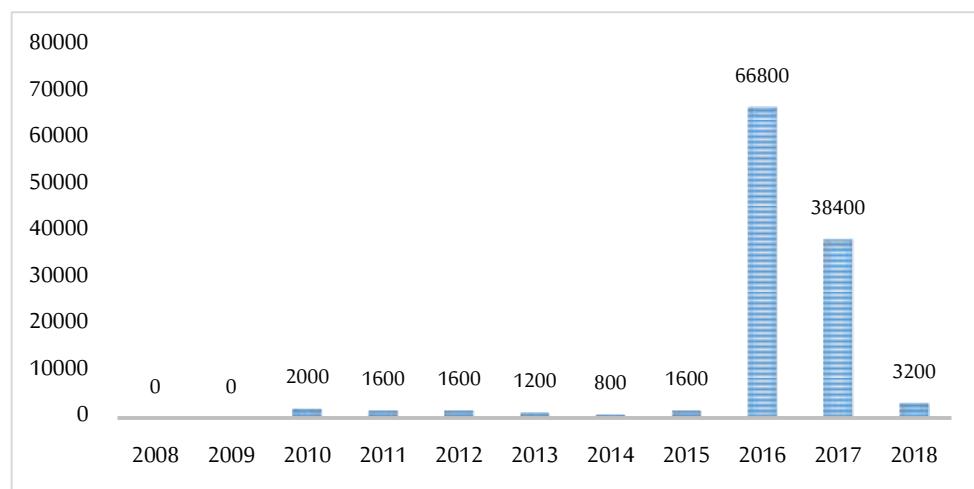

شکل ۵: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در JPL طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد درصد)

شکل ۶: میزان ارز خروجی از کشور به‌واسطه چاپ مقاله در مجله **JPL** طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد دلار

آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله جهانی علوم سلامت^{۳۴}

این مجله نیز توسط مرکز کانادایی علم و آموزش از سال ۲۰۰۸ منتشرشده است. این مجله نیز بسیاری از ویژگی‌های ذکر شده برای مجلات کم اعتبار را دارد. از جمله در شماره ۱۱ از این مجله در سال ۲۰۱۷ از یک نویسنده عراقی ۱۶ مقاله به چاپ رسیده است.^{۳۴} پژوهشگران ایرانی نیز در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ مشارکت فعالی در این مجله داشته‌اند به‌طوری‌که تمام نویسنده‌گان شماره ۷ این مجله در سال‌های اذکور ایرانی بوده‌اند. شکل‌های ۷ و ۸ به ترتیب مشارکت پژوهشگران ایرانی را در این مجله طی سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ نشان می‌دهد. همان‌طور که از این شکل‌ها پیداست، پژوهشگران ایرانی طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷ مشارکت قابل توجهی در این مجله کم اعتبار داشته‌اند.

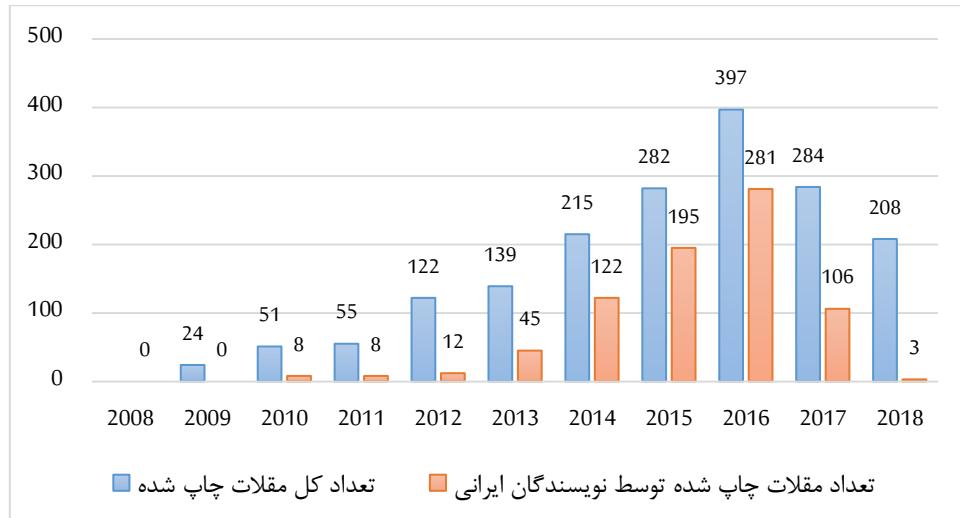
هزینه چاپ مقاله برای نویسنده‌گانی که مقالات آن‌ها پذیرفته شده است نیز با توجه به وضعیت اقتصادی آن‌ها تعیین می‌شود که با مراجعه به سایت مجله، این میزان برای نویسنده‌گان ایرانی ۶۰۰ دلار در نظر گرفته شده است. به‌این‌ترتیب، طی دوره مذکور به‌واسطه چاپ مقالات در این مجله بدون اعتبار حدود ۴۷۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

۳۴. Global Journal of Health Science

<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/gjhs/issue/view/1917>.

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../۳۷

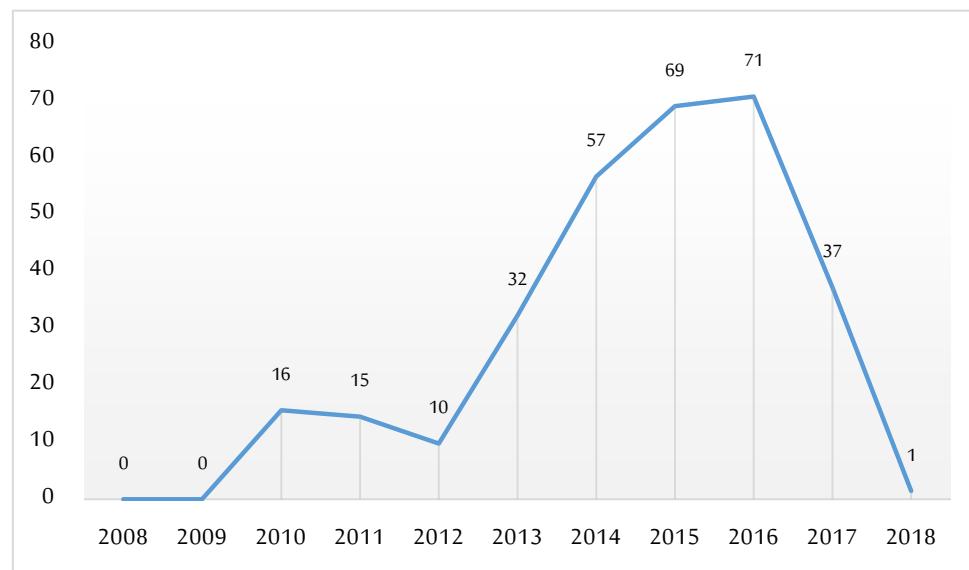
شکل ۷: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در **GJHS** طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸

شکل ۸: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در **GJHS** طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد

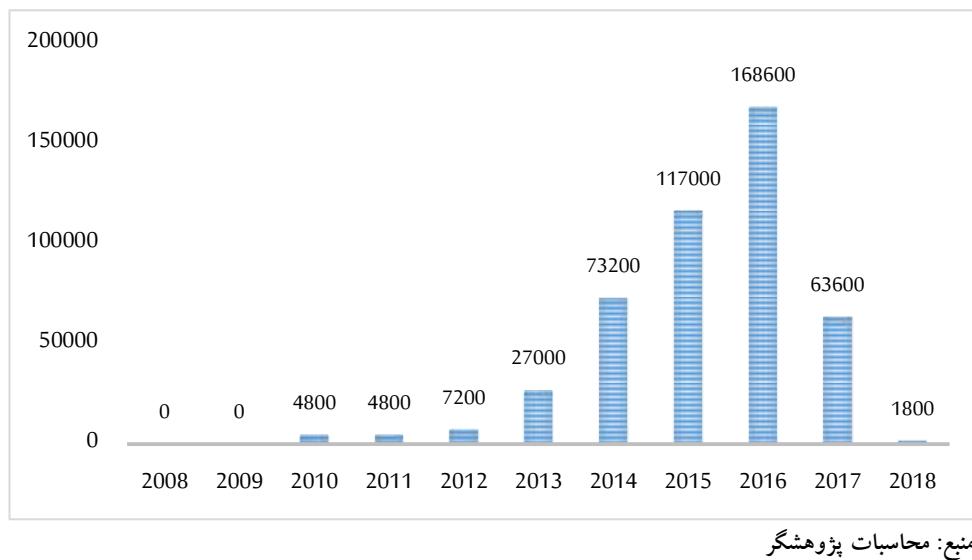
(درصد)

این مجله در لیست نشریات کم اعتبار دانشگاه شهید بهشتی قرار دارد.

«ویژه نامه آبین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش‌های مرتبط»

شکل ۹: میزان ارز خروجی از کشور به‌واسطه چاپ مقاله در مجله **GJHS** طی سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۰۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله تحقیقات علمی پایه و کاربردی^{۴۵}

این مجله از اوآخر سال ۲۰۱۰ توسط انتشارات تکستروود^{۴۶} روانه بازار مجلات نامعتبر شده است. آن‌چنان‌که در وبگاه این مجله آمده است، پژوهشگران در بیش از ۶۰ رشته علمی می‌توانند نتایج حاصل از پژوهش‌های خود را در قالب مقاله در این مجله منتشر کنند.^{۴۷} گسترده‌گی و تنوع دامنه رشته‌های علمی یکی از ویژگی‌های مجلات بدون اعتبار است که به‌وضوح در مورد این مجله مصدق دارد. این مجله توسط انتشارات تکست رود منتشر می‌شود که از نظر علمی بسیار بدون اعتبار است. چاپ مقاله در این مجله نسبتاً ارزان بوده و بدون ارائه نسخه فیزیکی با پرداخت ۱۰۰ دلار می‌توان در این مجله مقاله چاپ کرد.

شکل‌های ۱۰ تا ۱۲ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در این مجله و ارز خارج شده از کشور به‌واسطه چاپ مقاله در آن را نشان می‌دهند. همان‌طور که از شکل ۱۱ پیداست پژوهشگران ایرانی طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ مشارکتی بسیار فعال در چاپ مقاله در این مجله داشته‌اند؛ اما پس از قرار گرفتن نام این مجله در لیست سیاه

^{۴۵}. Journal of Basic and Applied Scientific Research

^{۴۶}. Textroad Publication

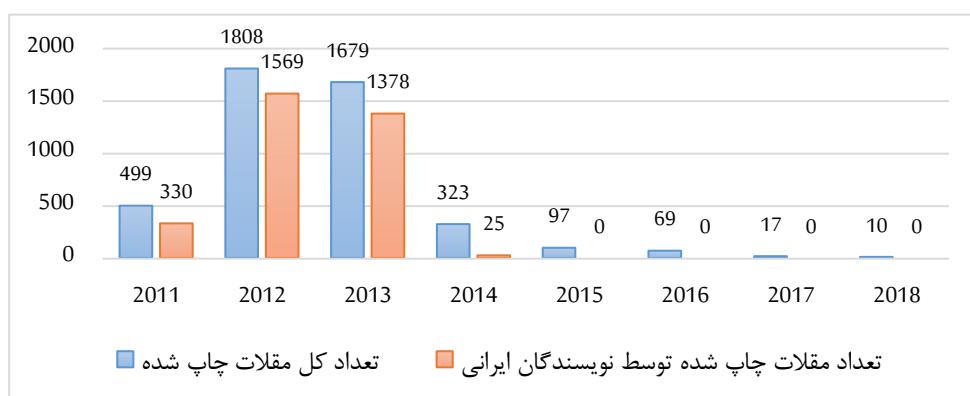
^{۴۷} برای اطلاعات بیشتر ن. ک به:

<https://www.textroad.com/Basic/and/Applied/Scientific/Research-Scope.html>

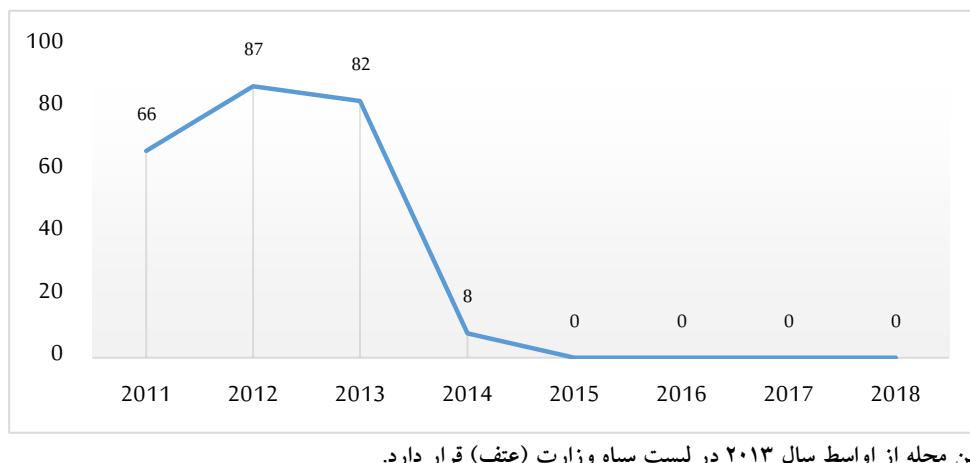
۳۹. از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../...

وزارت علوم در سال ۲۰۱۳ عملاً این مجله وارد فاز مرگ خود شده و در سال ۲۰۱۸ تنها ۱۰ مقاله در آن چاپ شده است. این میزان در سال ۲۰۱۲ حدود ۱۸۰۰ بوده است. درمجموع طی دوره مذکور بهماسطه چاپ مقاله توسط پژوهشگران ایرانی حدود ۳۳۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

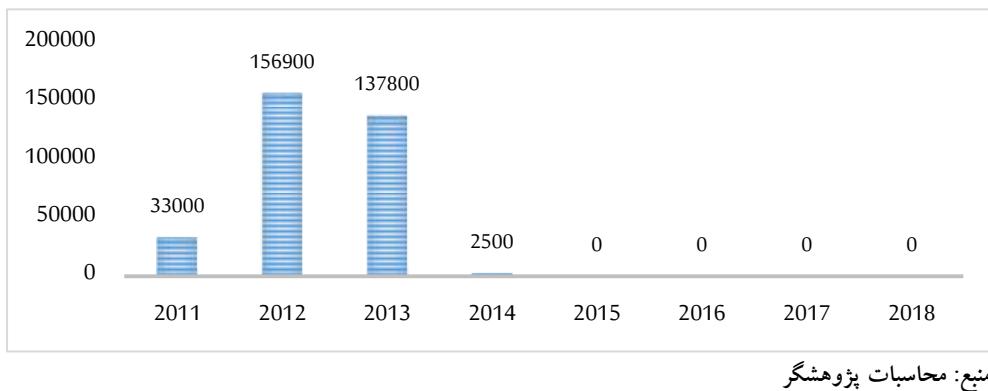
شکل ۱۰: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در JBASR طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۸

شکل ۱۱: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در JBASR طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۸ (واحد درصد)

شکل ۱۲: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاچ مقاله در مجله JBASR طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

^{۲۸} مجله جهانی علوم کاربردی

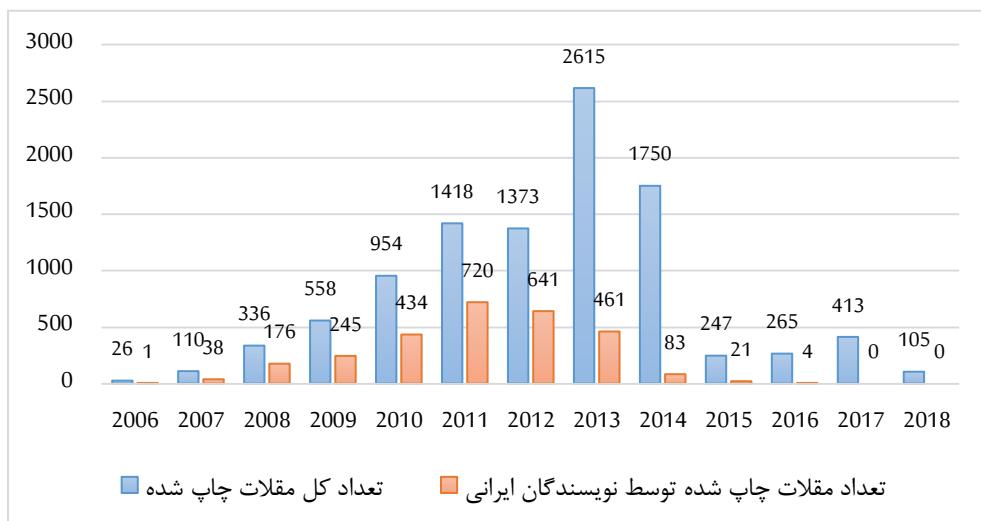
این مجله توسط سازمان دیجیتال بین‌المللی برای اطلاعات علمی^{۲۹} که مقر آن در دوبی است چاپ می‌شود. مجله مزبور بسیاری از ویژگی‌های برشمرده برای مجلات علمی کم اعتبار که در بخش‌های قبلی به آن اشاره شده را دارد است. تواتر چاچ نیز به صورت ماهانه بوده و در برخی از سال‌ها نیز علاوه بر شماره‌های عادی ویژه‌نامه‌هایی نیز به چاپ رسیده است. هزینه چاچ مقاله در این مجله ۱۵۰ دلار است. شکل‌های ۱۳ تا ۱۶ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در این مجله و ارز خارج شده از کشور به واسطه چاچ مقاله در این مجله را نشان می‌دهند. این مجله اوایل ۹۲ به لیست سیاه وزارت علوم اضافه شده است.

همان‌طور که از شکل‌های ۱۳ و ۱۴ پیداست، مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاچ مقاله در این مجله بی‌اعتبار طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۳ بسیار قابل توجه بوده است و حدود نیمی از مقالات چاچ شده در این مجله توسط آن‌ها صورت گرفته است؛ اما پس از ورود این مجله به لیست سیاه وزارت علوم، مقالات منتشره توسط ایرانیان و درنتیجه کل مقالات چاچ شده در آن به طور معناداری کاهش یافته است. به طور مثال تعداد مقالات منتشره در این مجله از حدود ۲۳۰۰ مقاله در سال ۲۰۱۳ به حدود ۱۰۰ مقاله در سال ۲۰۱۸ کاهش یافته است. درمجموع طی سال‌هایی که ایرانیان در این مجله مقاله منتشر کردند، حدود ۴۲۵ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

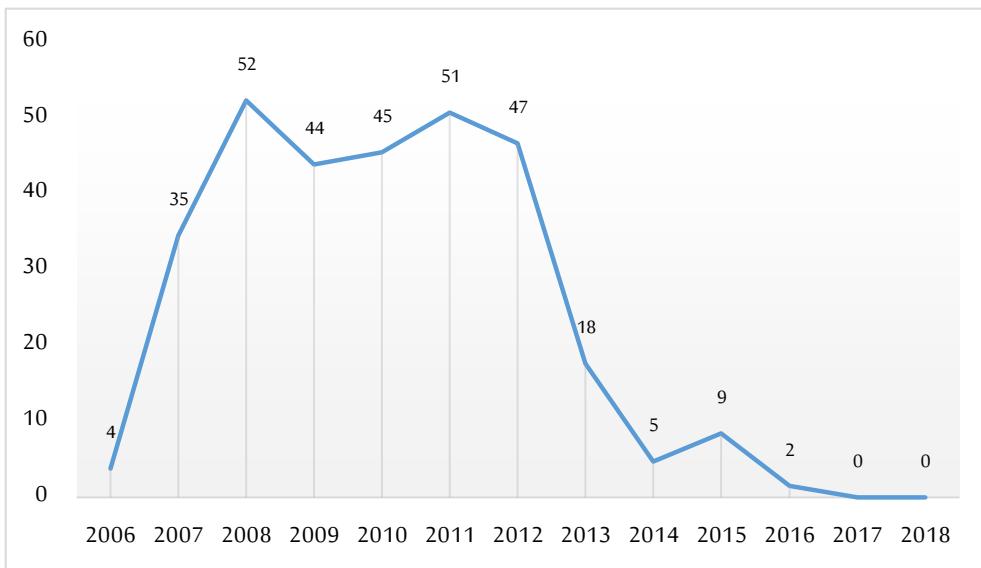
^{۲۸}. World Applied Sciences Journal

^{۲۹}. International Digital Organization for scientific Information (IDOSI)

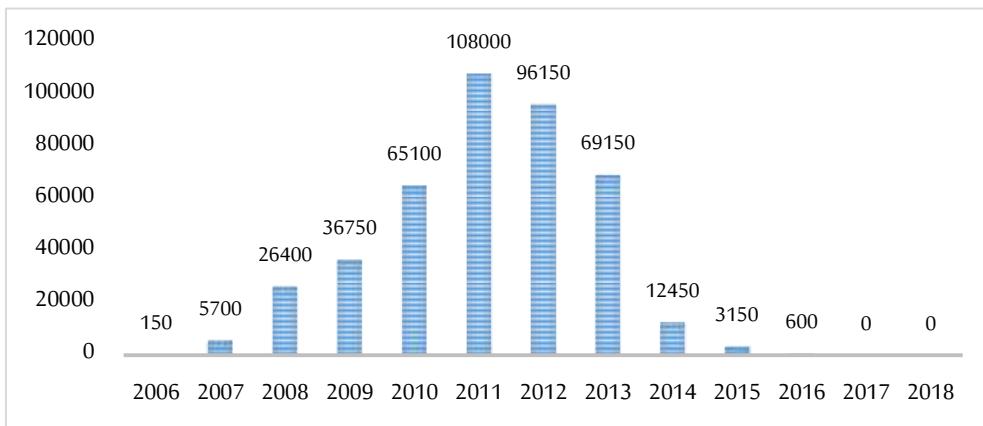
شکل ۱۳: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در **WASJ** طی سالهای ۲۰۰۶–۲۰۱۸

شکل ۱۴: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در **WASJ** طی سالهای ۲۰۰۶–۲۰۱۸ (واحد درصد)

شکل ۱۵: میزان ارز خروجی از کشور به‌واسطه چاپ مقاله در مجله WASJ طی سال‌های ۲۰۰۶–۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر
مجله علوم زیستی و محیطی کاربردی^{۳۰}

این مجله نیز توسط انتشارات نامعتبر تکستروود از سال ۲۰۱۱ منتشرشده است و بسیاری از ویژگی‌های مجلات کم اعتبار را دارد. مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله نیز قابل توجه بوده است. هزینه چاپ در این مجله ۱۰۰ دلار است. شکل‌های ۱۶ تا ۱۸ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی و ارز خروجی از کشور به‌واسطه چاپ مقاله در این مجله را طی سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۱۱ نشان می‌دهد.

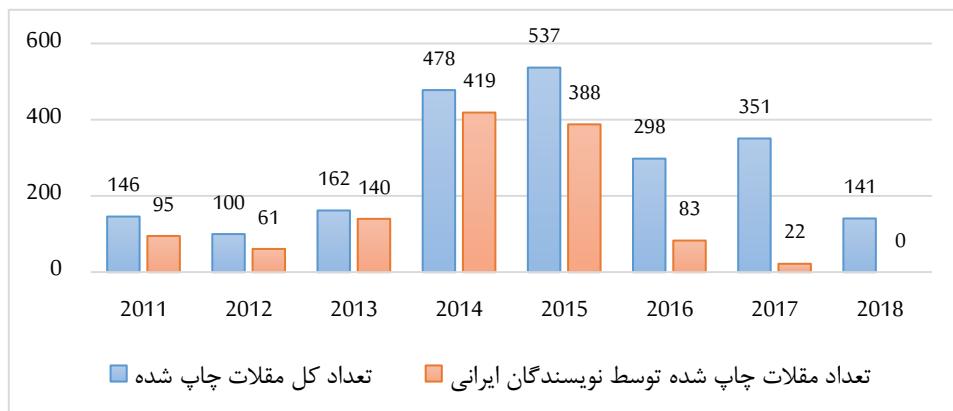
همان‌طور که از شکل ۱۴ پیداست طی ۵ سال اول ظهور این مجله بیشتر مقالات منتشره در آن توسط پژوهشگران ایرانی صورت گرفته است و حیات این مجله بهشت به مشارکت آن‌ها وابسته بوده است. روندی که از سال ۲۰۱۶ روندی نزولی به خود گرفته است و در سال ۲۰۱۸ تعداد کل مقالات چاپ شده در این مجله به دلیل عدم مشارکت پژوهشگران ایرانی به یک‌چهارم این میزان در سال ۲۰۱۵ رسیده است. از نظر مالی نیز طی دوره مذکور به‌واسطه چاپ مقاله در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی حدود ۱۲۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است. انتشارات مذکور علاوه بر این مجله از طریق مجله تحقیقات علمی و کاربردی پایه حدود ۳۳۰ هزار دلار دیگر از کشور خارج کرده بود. شایان ذکر است که این انتشارات مجلات نامعتبر دیگری نیز دارد که در این پژوهش به آن‌ها نپرداخته‌ایم. نکته نگران‌کننده آن است که انتشاراتی از این‌دست کشور ایران را یکی از

^{۳۰}. Journal of Applied Environmental and Biological Sciences

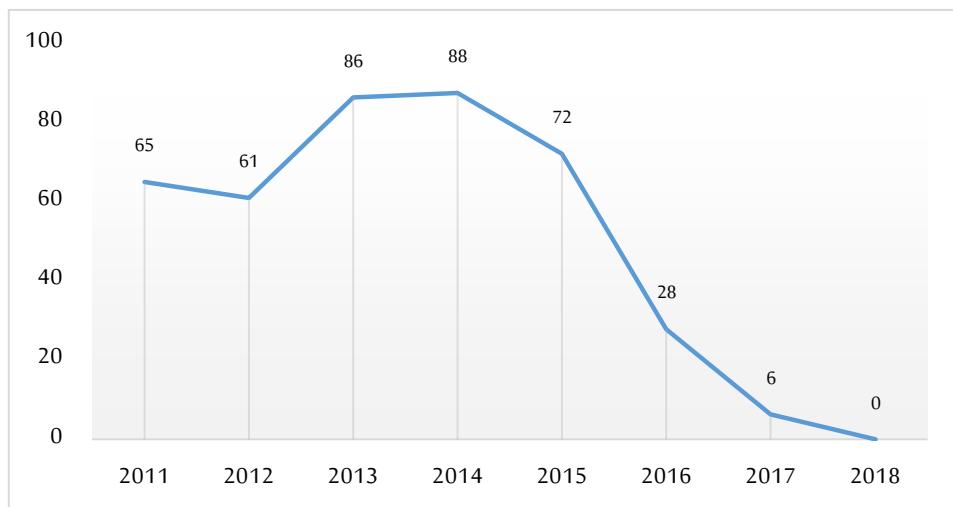
از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../ ۴۳

بازارهای هدف در نظر گرفته و درمجموع درآمد قابل توجهی از محل چاپ مقاله توسعه پژوهشگران ایرانی در سالهای اخیر به دست آورده‌اند.

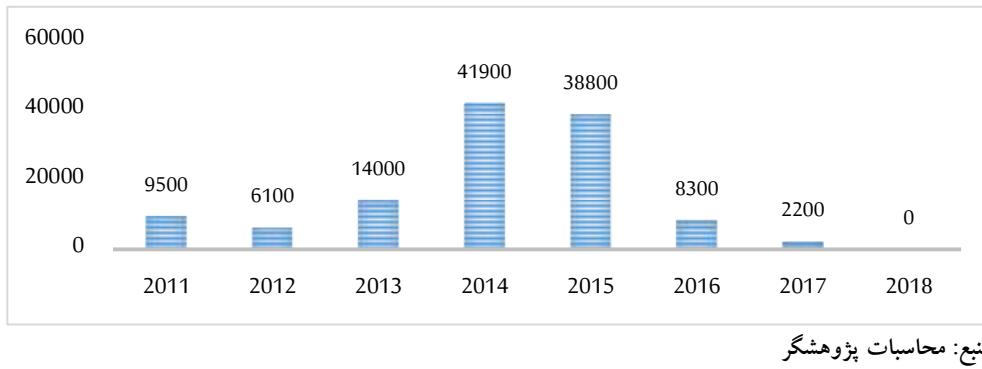
شکل ۱۶: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در JAEBS طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۸

شکل ۱۷: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در JAEBS طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۸ (واحد درصد)

شکل ۱۸: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله JAEBS طی سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر
علوم اجتماعی آسیایی^{۲۱}

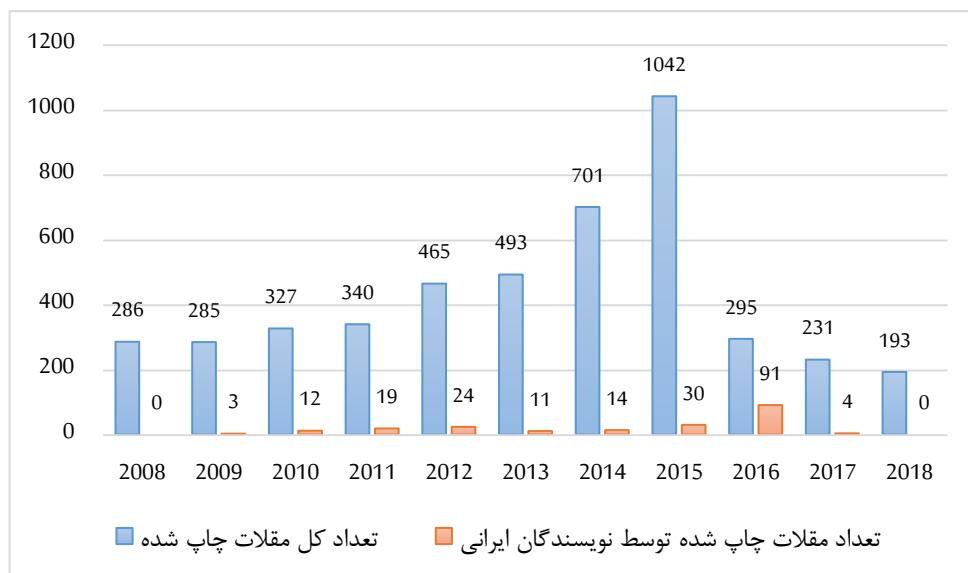
این مجله به صورت ماهانه چاپ می‌شود و بسیاری از ویژگی‌های برشرمده در قسمت‌های قبلی در مورد مجلات کم اعتبار و بدون اعتبار را داراست. بر اساس آنچه در سایت این مجله آمده است، هزینه چاپ مقاله نیز در این مجله ۶۰۰ دلار است. شکل‌های ۱۹ تا ۲۱ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله و ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در این مجله را نشان می‌دهند.

همان‌طور که از شکل ۲۰ پیداست، نسبت به مجلاتی که پیش‌ازاین بررسی شد مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله به طور نسبی پایین‌تر است که این امر می‌تواند تا حدودی ناشی از بالا بودن نسبی هزینه چاپ مقاله در این مجله باشد. تنها در سال ۲۰۱۶ است که حدود یک‌سوم مقالات چاپ شده در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی بوده است. در باقی سال‌ها این نسبت چندان قابل توجه نیست. با این وجود، به دلیل بالا بودن هزینه چاپ مقاله در این مجله، به واسطه مشارکت پژوهشگران ایرانی در این مجله طی دوره مذکور حدود ۱۲۵ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

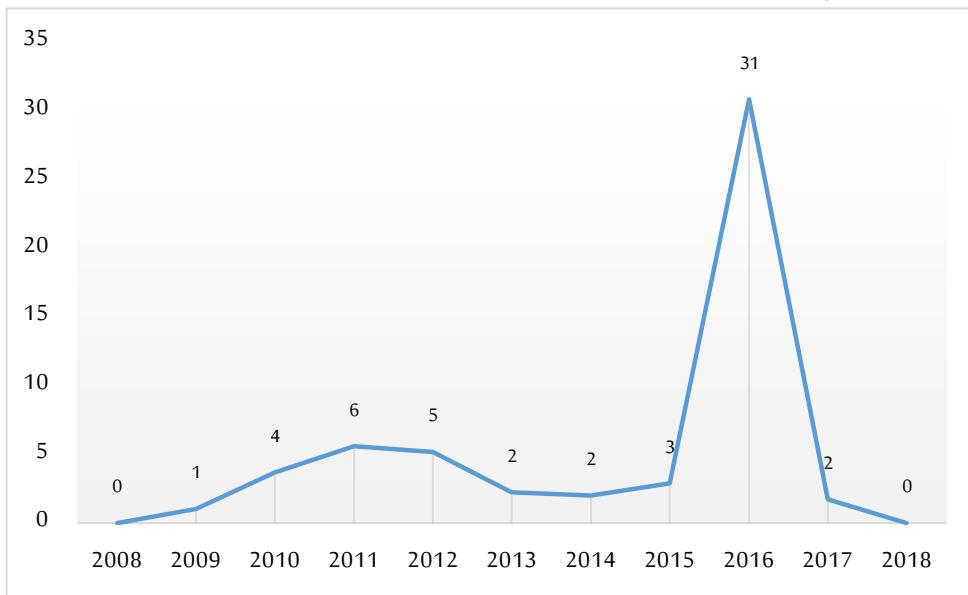
^{۲۱}. Asian Social Sciences

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../۴۵

شکل ۱۹: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در ASS طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸

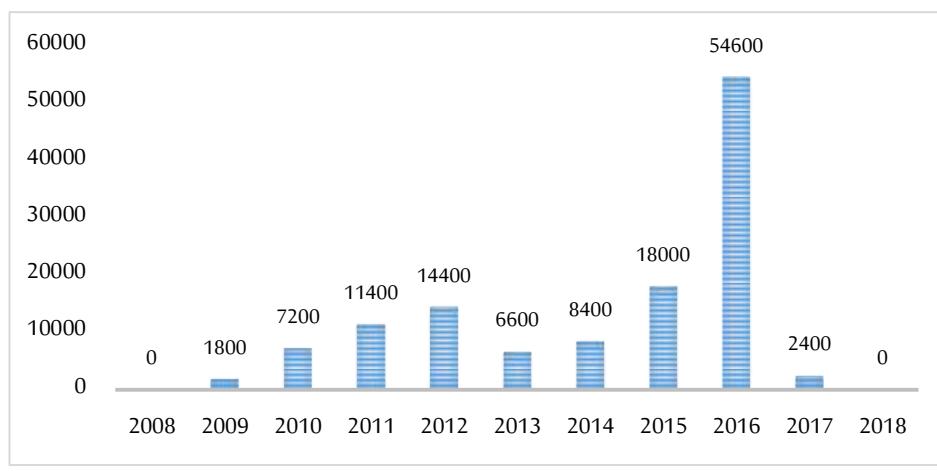

شکل ۲۰: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در ASS طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد درصد)

شکل ۲۱: میزان ارز خروجی از کشور به‌واسطه چاپ مقاله در مجله ASS طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸

(واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله پژوهشی بین‌المللی علوم پایه و کاربردی^{۳۲}

این مجله که سردبیر اصلی آن فردی در اسپانیا معرفی شده است و در هیئت تحریریه خود ترکیبی از اعضای هیئت‌علمی در کشورهایی مانند فرانسه، رومانی، مصر و ایران را دارد، از وبگاهی استفاده می‌کند که توسط یک شرکت نرم‌افزار ایرانی به نام فرازن特 برای ساماندهی مجله و مقالات طراحی شده است. به نظر می‌رسد در صحت و سقمه معرفی صورت گرفته از اعضای هیئت تحریریه تردید جدی وجود دارد. این مجله تمام ویژگی‌های مجلات بدون اعتبار را داراست و یکی از محبوب‌ترین مجلات بدون اعتبار در میان پژوهشگران ایرانی است. به عنوان نمونه در شماره ۶ این مجله در سال ۲۰۱۶ تنها از یک نویسنده ایرانی دریکی از شعب دانشگاه آزاد ۸ مقاله به چاپ رسیده است. شکل‌های ۲۲ و ۲۳ ۲۰۱۰ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله را طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۸ نشان می‌دهند. شکل ۲۴ نیز با فرض آن‌که چاپ مقاله در این مجله ۱۰۰ دلار هزینه داشته باشد، ارز خروجی از کشور را به‌واسطه چاپ مقاله در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی را نشان می‌دهد.^{۳۳} با توجه به شکل‌های ۲۲ و ۲۳ می‌توان ادعا کرد این مجله صرفاً برای پژوهشگران ایرانی را نشان می‌دهد.^{۳۴}

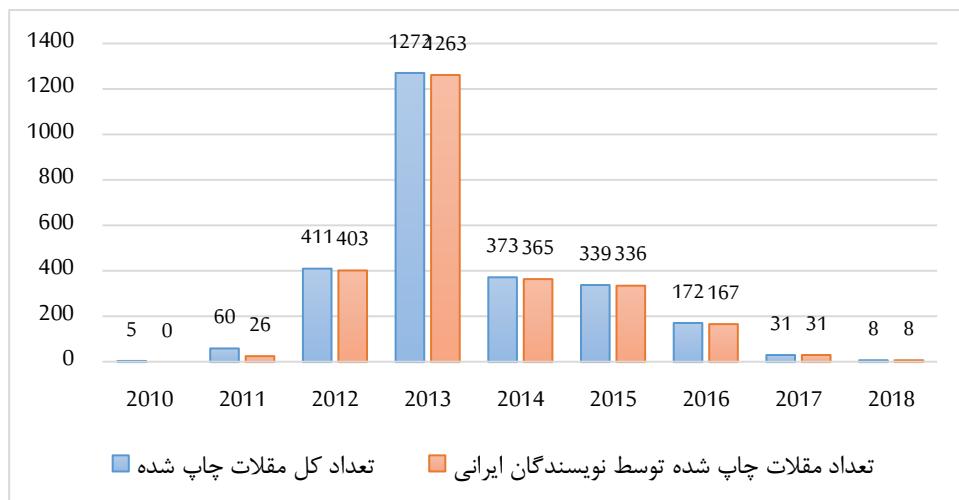
۳۲. International Research Journal of Basic and Applied Sciences

^{۳۳}. به دلیل نبود اطلاعات در مورد هزینه چاپ مقاله در این مجله و عدم پاسخگویی گردانندگان آن به ایمیل‌های یکی از نگارندهای این مقاله، فرض شده است که با ۱۰۰ دلار بتوان در این مجله مقاله چاپ کرد که با توجه به هزینه چاپ مقاله در مجلات مشابه به نظر می‌رسد فرضی معقول باشد.

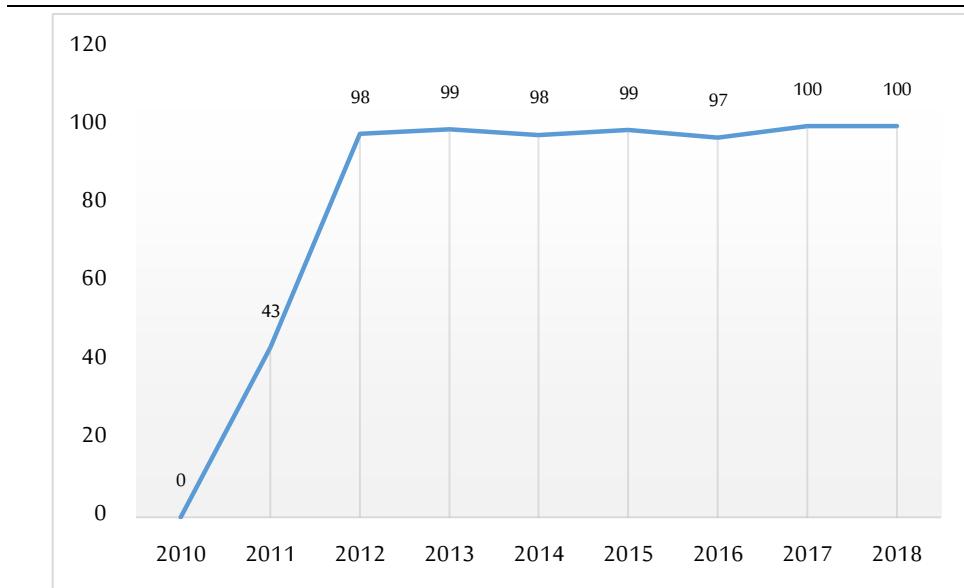
از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../ ۴۷

ایرانی طراحی شده است. از سال ۲۰۱۲ به بعد تمام مقالات چاپ شده در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی صورت گرفته است. درمجموع طی دوره مذکور به واسطه چاپ مقاله در این مجله حدود ۲۶۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

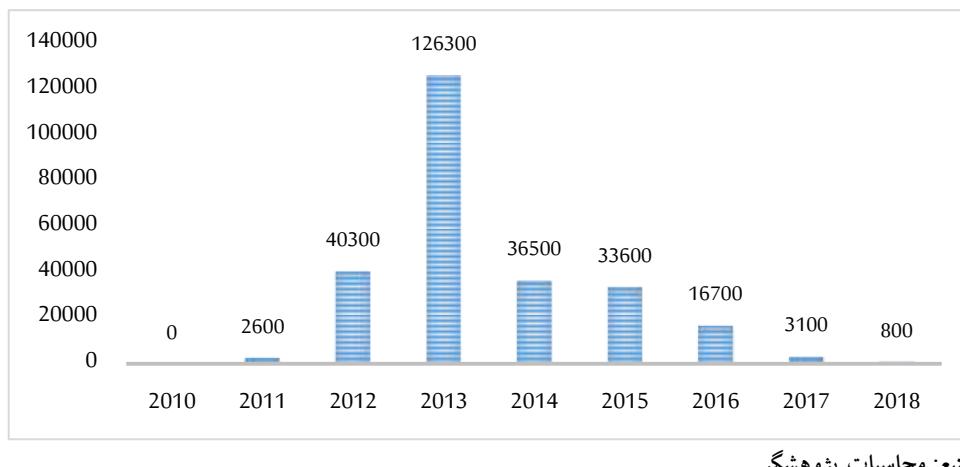
شکل ۲۲: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در IRJBAS طی سال‌های ۲۰۱۰–۲۰۱۸

شکل ۲۳: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در IRJBAS طی سال‌های ۲۰۱۰–۲۰۱۸ (واحد درصد)

شکل ۲۴: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله IRJBAS طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

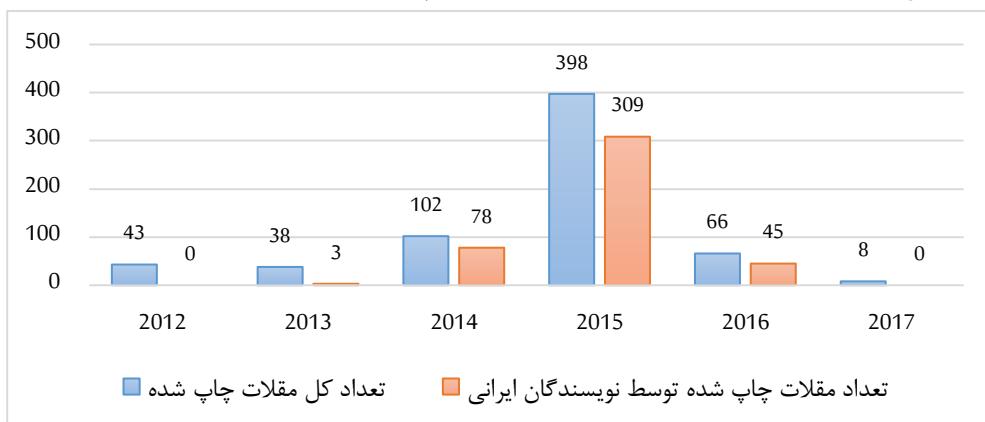
منبع: محاسبات پژوهشگر

روندانهای در علوم حیات^{۳۴}

این مجله بدون اعتبار از سال ۲۰۱۲ توسط یک ناشر هندی به صورت ماهانه منتشر می‌شود و بسیاری از ویژگی‌های مشترک مجلات بدون اعتبار را دارد. این مجله نیز در میان پژوهشگران ایرانی از محبوبیت بالایی برخوردار است که البته پس از قرار گرفتن در لیست سیاه دانشگاه آزاد در سال ۲۰۱۶ هم مشارکت پژوهشگران ایرانی و هم تعداد کل مقالات منتشره در آن به طور معناداری با کاهش همراه شد. بر اساس آیچه در سایت این مجله آمده است، هزینه چاپ مقاله در این مجله برای نویسنده‌گان غیر هندی ۱۲۵ دلار است.

شکل‌های ۲۵ تا ۲۷ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی را طی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷ نشان می‌دهد. حیات این مجله عملاً با قرار گرفتن در لیست سیاه دانشگاه آزاد در سال ۲۰۱۶ مختل شده و در سال ۲۰۱۸ شاهد آن هستیم که دوره حیات آن به پایان می‌رسد. همان‌طور که از شکل‌های فوق الذکر پیداست، در طول عمر کوتاه این مجله و به‌ویژه طی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۶ پژوهشگران ایرانی نقش مهمی در چاپ مقاله در این مجله بی‌اعتبار داشته‌اند. در مجموع به‌واسطه چاپ مقاله در این مجله طی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۶ حدود ۵۵ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

شکل ۲۵: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در TLS طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۷

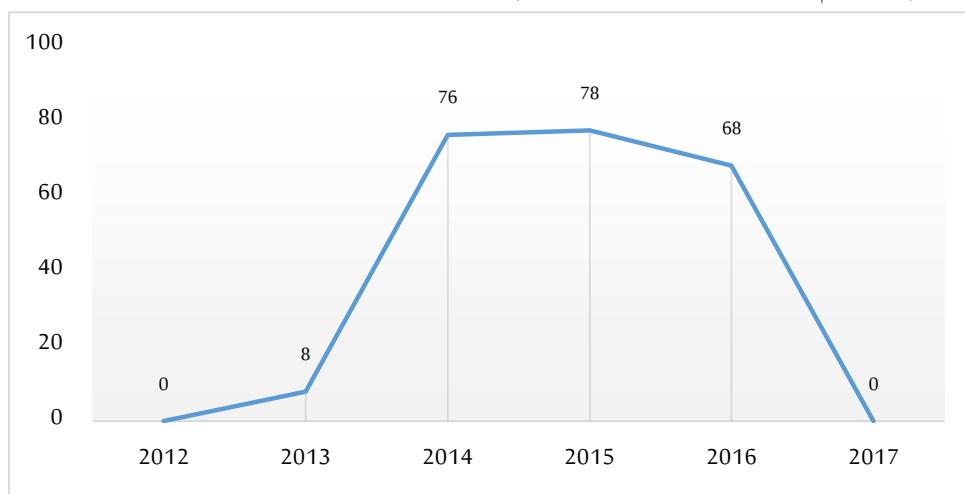

^{۳۴}. Trends in Life Sciences

۵۰/ فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران* سال دهم* شماره اول* بهار ۱۳۹۷

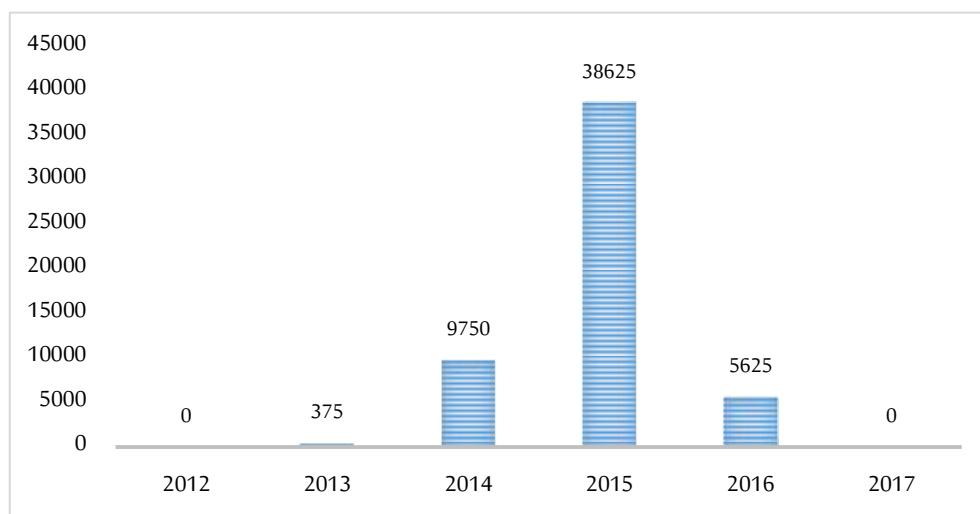
«ویژه نامه آینه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش‌های مرتبط»

شکل ۲۶: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در TLS طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۷ (واحد درصد)

در اواخر سال ۲۰۱۶ این مجله وارد لیست سیاه دانشگاه آزاد شده است.

شکل ۲۷: میزان ارز خروجی از کشور به‌واسطه چاپ مقاله در مجله TLS طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۷ (واحد دلار آمریکا)

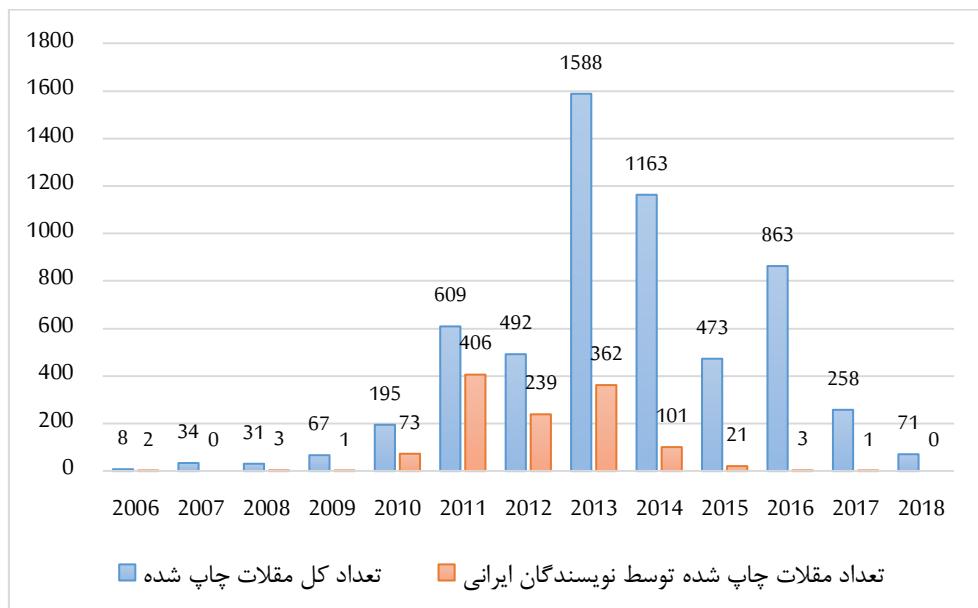

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله پژوهش‌های علمی خاورمیانه^{۲۰}

این مجله نیز توسط انتشارات سازمان دیجیتال بین‌المللی برای اطلاعات علمی در دویی به صورت ماهانه منتشر می‌شود. بسیاری از ویژگی‌های برشمرده شده برای مجلات بدون اعتبار برای این مجله نیز صادق است. شکل‌های ۲۸ تا ۳۰ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله و ارز خروجی از کشور را نشان می‌دهند. همان‌طور که از شکل ۲۹ پیداست، طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ و قبل از این که این مجله وارد لیست سیاه وزارت علوم شود، پژوهشگران ایرانی مشارکت قابل توجهی در انتشار مقاله در این مجله داشته‌اند. به‌طور مثال در سال ۲۰۱۱ پژوهشگران ایرانی با چاپ حدود ۴۰۰ مقاله، بیش از دو سوم مقالات چاپ شده این مجله را به خود اختصاص داده‌اند. انتشار مقاله در این مجله طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ حدود ۱۸۲ هزار دلار ارز از کشور خارج کرده است.

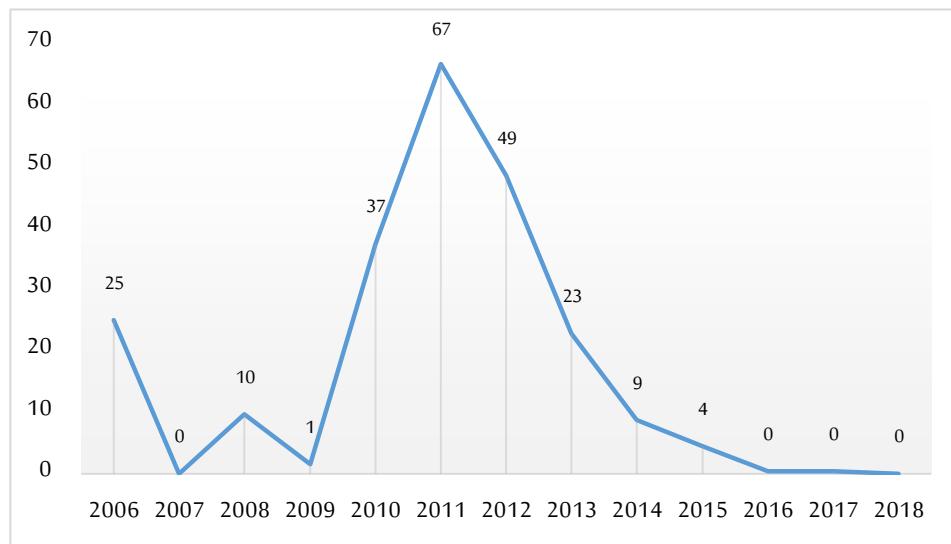
شکل ۲۸: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در MEJSR طی سال‌های ۲۰۰۶–۲۰۱۸

^{۲۰}. Middle Eastern Journal of Scientific Research

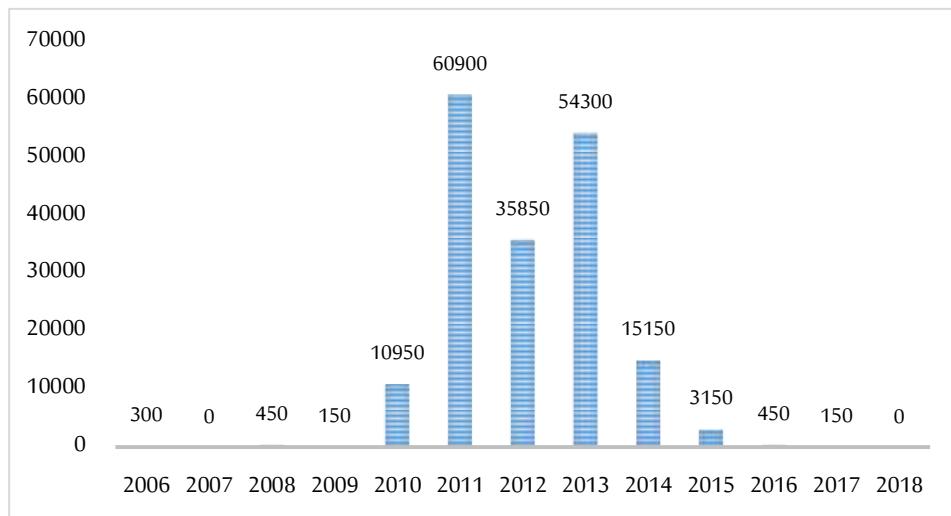
۵۲/ فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران* سال دهم* شماره اول* بهار ۱۳۹۷

«ویژه نامه آبین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش‌های مرتبط»

شکل ۲۹: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در MEJSR طی سال‌های ۲۰۰۶–۲۰۱۸ (واحد درصد)
این مجله در اواسط سال ۲۰۱۳ وارد لیست سیاه وزارت (عتف) شده است.

شکل ۳۰: میزان ارز خروجی از کشور به‌واسطه چاپ مقاله در مجله MEJSR طی سال‌های ۲۰۰۶–۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../ ۵۳

جدول ۱ خلاصه‌ای از نتایج کاوش صورت گرفته از مشارکت پژوهشگران ایرانی در ۱۰ مجله بدون اعتبار منتخب را نشان می‌دهد. همان‌طور که از این جدول پیداست، مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجلات بدون اعتبار قابل توجه بوده است. درمجموع نیز فقط همین ۱۰ مجله حدود ۳ میلیون دلار ارز طی ده سال اخیر از کشور خارج کرده‌اند. نگاهی به لیست مجلات سیاه وزارت علوم حاکی از آن است که کل مبلغ ارزی خارج شده از کشور به‌واسطه مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در نشریات بدون اعتبار و جعلی بسیار بیش از این مقدار و رقمی قابل توجه خواهد بود.

جدول ۱: خلاصه نتایج بدست آمده از کاوش در ۱۰ مجله علمی بدون اعتبار (محاسبات پژوهشگر)

ردیف	نام مجله	بازه زمانی چاپ مقالات	تعداد کل مقالات چاپ شده	تعداد مقالات چاپ شده توسط نویسنده‌گان ایرانی (%)	سهم نویسنده‌گان ایرانی	ارز خروجی (دلار آمریکا)
1	Australian Journal of Basic and Applied Sciences (AJBAS)	2008–2018	7685	2862	37	858600
2	Journal of Politics and Law	2008–2018	824	293	36	120000
3	Global Journal of Health Science	2009–2018	1777	780	44	470000
4	Journal of Basic and Applied Scientific Research	2011–2018	4502	3302	73	330000
5	World Applied Sciences Journal	2006–2018	10170	2824	28	424000
6	Journal of Applied Environmental and Biological Sciences	2011–2018	2213	1208	55	120000
7	Asian Social Sciences	2008–2018	4658	208	4	125000
8	International Research Journal of Basic and Applied Sciences	2010–2018	2671	2599	97	260000
9	Trends in Life Sciences	2012–2017	655	435	66	55000
10	Middle Eastern Journal of Scientific Research	2006–2018	5852	1212	21	182000
مجموع						
			41007	15723	38	2944600

نتیجه‌گیری

چاپ مقالات علمی-پژوهشی از چنان اهمیتی نزد سیاست‌گذار آموزش عالی در ایران برخوردار است که در آئین‌نامه ارتقاء اعضای هیئت‌علمی برای این فعالیت سقف امتیاز در نظر گرفته نشده است. عدم قیمت‌گذاری (امتیاز گذاری) مناسب با مقالات چاپ شده در مجلات معتبر بین‌المللی و تأکید ضمنی فراوان بر چاپ مقالات در مجلات بین‌المللی در کنار عدم مکانیسم مناسب معرفی، شناخت و نظارت بر مجلات به‌اصطلاح بین‌المللی، بازار مجلات بین‌المللی جعلی، کم اعتبار و بدون اعتبار را در محافل دانشگاهی ایران گرم کرده است. علاوه بر این، تدوین آئین‌نامه‌هایی نظیر کفایت دانشجویان دکتری و الزام به چاپ مقالات بین‌المللی جهت اخذ مجوز دفاع نیز جان تازه‌ای به این بازار بخشیده است. قرار گرفتن این موارد در کنار یکدیگر زمینه آن را فراهم کرده است تا پژوهشگران ایرانی بخشی قابل توجه از بازار مجلات علمی بی‌اعتبار را به خود تخصیص دهند که تنها نتیجه آن خروج ارز از کشور بوده است. اکنون نگاهی به رزومه برخی از اعضای هیئت‌علمی در دانشگاه‌های ایران گواه مشارکت فعال آن‌ها در مجلات بی‌اعتبار است. هرچند در موارد بسیاری به لطف همین حضور و قبل از قرار گرفتن نام آن مجله در لیست سیاه وزارت علوم، این افراد توانسته‌اند به‌اصطلاح مراتب علمی را طی کنند. در مواردی افرادی وجود دارند که در بالاترین مرتبه علمی دانشگاهی قرار دارند و در روزمه خود بیش از ۲۰ مقاله دارند که اکنون در لیست سیاه وزارتین علوم و بهداشت و یا دانشگاه آزاد است. پر بیرون نیست اگر بگوییم که امروزه در آموزش عالی ایران با پدیده‌ای تحت عنوان "استیل سیاه"^{۳۶} رو برو هستیم. بخش قابل توجهی از این پدیده مرهون آئین‌نامه ارتقاء کنونی و فرآیند ارتقاء مرتبه علمی در دانشگاه‌های ایران است.

در این مقاله با استناد به آرشیو مجلات علمی غیر معتبر و کم اعتبار نشان داده شد که پژوهشگران ایرانی سهم قابل توجهی در این بازار دارند. پیمایش مقالات چاپ شده در ۱۰ مجله غیر معتبر طی دهه اخیر حاکی از آن است که پژوهشگران ایرانی به دلیل ساختار انگیزشی ناشی از فرآیند ارتقاء مشارکتی فعال در این مجلات داشته‌اند و حتی حاضر بوده‌اند برای چاپ مقاله در این مجلات بی‌اعتبار هزینه‌ای نیز بپردازنند. به‌طور متوسط از هر ۳ مقاله منتشر شده در این مجلات نامعتبر، یکی توسط پژوهشگران ایرانی چاپ شده است و طی بازه زمانی موربدرسی تنها همین مجله حدود ۳ میلیون دلار ارز از کشور خارج کرده‌اند. این امر یکی از نتایج ناخواسته^{۳۷} فرآیند ارتقاء در ایران است

^{۳۶}. Black Professors

^{۳۷}. Unintended Consequences

۵۶/ فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران* سال دهم* شماره اول* بهار ۱۳۹۷

«ویژه نامه آینه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش‌های مرتبط»

که به صورت مشارکت فعال پژوهشگران ایرانی در مجلات نامعتبر و خروج ارز از کشور به مثابه ظهور رسیده است.

به نظر می‌رسد اصلاح فرآیند ارتقاء در دانشگاه‌های کشور بیش از هر زمان دیگری اجتناب‌ناپذیر است.

منابع

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، آینه ارتقاء اعضای هیئت‌علمی مصوب سال‌های ۱۳۹۵، ۱۳۹۴، ۱۳۹۱، ۱۳۸۷

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، آینه ارتقاء در دانشگاه‌های کشور دوره دکتری مصوب سال ۱۳۸۹

_<http://www.ajbasweb.com/>

_<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/jpl>

_<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/gjhs>

_<https://www.textroad.com/Basic/.and/.Applied/.and/.Scientific/.and/.Research-Scope.html>

_<https://idosi.org/wasj/wasj.htm>

_<https://www.textroad.com/Applied/.and/.Environmental/.and/.Biological/.and/.Sciences.html>

_<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ass>

_<http://www.irjabs.com/en/>

_<http://www.sciencejournal.in/trends-in-life-sciences/>

_<http://idosi.org/journal-detail/middle-east-journal-of-scientific-research--mejsr-/>